

ALİ KİTABŞÜNASLIQ TƏHSİLİ: PROBLEMLƏR, VƏZİFƏLƏR

Bayram ALLAHVERDİYEV,

Bakı Dövlət Universitetinin professoru, tarix üzrə elmlər doktoru

Knyaz ASLAN,

*Bakı Dövlət Universiteti
kitabşünaslıq və nəşriyyat işi kafedrasının müdiri,
pedaqogika üzrə fəlsəfə doktoru, dosent*

AZƏRBAYCANDA NƏŞRİYYAT İŞİ İXTİSASI ÜZRƏ MÜTƏXƏSSİS HAZIRLIĞINA CİDDİ EHTİYAC VAR

Xülasə

Məqalədə Azərbaycanda kitabşünaslıq, nəşriyyat işi və redaktə üzrə ali təhsilin yaranması və inkişafı tarixinin qısa təsviri verilmişdir. Eyni zamanda Bakı Dövlət Universitetinin Kitabşünaslıq və nəşriyyat işi kafedrasında tədris olunan ixtisas fənlərinin xüsusiyyətləri aydınlaşdırılmışdır.

Bu məqalədə eyni zamanda yaşı minillərlə ölçülən və zəngin ənənələri olan dünya və Azərbaycan kitab mədəniyyətinin öyrənilməsində, nəşriyyat-poliqrafiya fəaliyyətinin inkişafında, mətnlərin nəşrə hazırlanması zamanı əlyazma mərhələsindən çap mərhələsinədək olan bütün proseslərin mənimsənilməsində, çoxsaylı nəşriyyatların və mətbəələrin kitab mütəxəssisləri, nəşriyyat işçiləri (redaktorlar, korrektorlar, tərtibçilər və s.) ilə təminatında özünəməxsus rolu olan "Kitabşünaslıq", "Nəşriyyat işi və redaktəetmə" ixtisasının qorunub saxlanılması və inkişaf etdirilməsi üçün dövlət qayğısına ciddi ehtiyacın yarandığı vurğulanmış, konkret tövsiyələr verilmişdir.

Açar sözlər: kitabşünaslıq, nəşriyyat, nəşriyyat fəaliyyəti, redaktə, ixtisas, ali təhsil.

Kitab nəşri hər bir ölkənin, xalqın mədəniyyətində, ümumiyyətlə, mənəvi, ictimai həyatında çox görkəmli yer tutur. Hər birimiz ilk növbədə ancaq kitab vasitəsilə təhsil, alm almış, hıyatda yaşamağa, fəaliyyət göstərməyə hazırlanmış. Ona görə də hər birimiz kitablara borclu yuq. Həm kitablara yazıb-yaratmaq, həm də onları nəşr etmək əsas vəzifələrimizdən biridir. Bunun üçün mümkün olan bütün tədbirləri görməliyik!

**Heydər Əliyev,
Ümummilli lider**

Ölkəmiz qədim dövrlərdən başlayaraq öz yüksək kitab mədəniyyəti ilə seçilmiş və zəngin kitabxanaları ilə tanınmışdır.

**İlham Əliyev,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti**

Son illərdə sürətlə modernləşən Azərbaycan Respublikasında təhsil sisteminin insan kapitalının inkişafı çağırışlarına cavab verməsi istiqamətində yeni addımların atılmasına və ümumi təhsilin keyfiyyət göstəricilərinin beynəlxalq standartlara uyğunlaşdırılması istiqamətində müəyyən tədbirlər həyata keçirilir. Ölkəmizin inkişaf konsepsiyasına uyğun olaraq şəxsə hərtərəfli bilik və bacarıqların verilməsi məqsədi ilə təhsil sisteminin insti-tusional əsasları, infrastrukturunu və insan resursları inkişaf etdirilir. Təhsilin inkişafı ölkədə əhalinin rifahının yaxşılaşması, həmçinin fərdin həyatının daha yüksək səviyyədə qurulması üçün zəmin yaradır. Təhsil insanlara texnologiyaları çevik mənimsəmək, əmək bazarında layiqli yer tutmaq və ömür boyu təhsil prosesinə qoşulmaq, sağlam həyat tərzi, ətraf mühitə münasibətdə düzgün mövqe seçmək imkanı verir. Təhsilin keyfiyyətinin yaxşılaşdırılması üçün təhsili idarəetmə sisteminin yenidən qurulması, bu sahədə insan resurslarının inkişaf etdirilməsi və müəllim peşəsinin nüfuzunun artırılması zərurəti hazırda gündəlikdə duran əsas vəzifələrdəndir.

Bu vəzifələrin həyata keçirilməsi məqsədi ilə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin 19 yanvar 2015-ci il tarixli Sərəncamı ilə "Azərbaycan Respublikasında təhsilin inkişafı üzrə Dövlət Strategiyasının həyata keçirilməsi ilə bağlı Fəaliyyət Planı" təsdiq edilmişdir.

Bu Fəaliyyət Planı respublikamızda ali təhsol ocaqlarının öncülü və bayraqdarı olan Bakı Dövlət Universitetinin inkişafı istiqamətində də yeni perspektivlər müəyyənləşdirir.

Bu baxımdan BDU-nun mühüm qurumlarından biri olan Kitabşünaslıq və Nəşriyyat işi kafedrasının professor-müəllim və laborant-texniki heyəti də üzərinə düşən vəzifələri vaxtında və məsuliyyətlə yerinə yetirmək üçün ciddi səy göstərir. Belə ki, kafedra yüksək ixtisaslı kitabşünas, nəşriyyat işçisi və nəşriyyat redaktoru ixtisası üzrə kadrların hazırlanması prosesində aparıcı rolunu davam etdirir, elmi-tədqiqat sahəsində öz fəaliyyətini müasir tələblər səviyyəsində təşkil edir, yeni uğurlar qazanmaq üçün kollektivin elmi potensialından səmərəli şəkildə istifadə etməyə çalışır.

Qeyd etmək lazımdır ki, 1962-ci ildə Bakı Dövlət Universitetində müstəqil Kitabxanaçılıq fakültəsi, 1963-cü ildə isə bu fakültənin nəzdində ayrıca Kitabşünaslıq və kitab ticarətinin təşkili şöbəsi təşkil edilmiş, bununla da Azərbaycanda ali kitabşünaslıq təhsilinin əsası qoyulmuşdur.

Azərbaycan Respublikası Nazirlər Sovetinin qərarı ilə o vaxtdan “Kitabşünaslıq və kitab ticarətinin təşkili” ixtisası üzrə əyani, qiyabi və axşam şöbələrinə tələbə qəbulu başlanılmışdır. Milli kitab mədəniyyətinin formalaşmasında, müxtəlif növ kitabların nəşrə hazırlanması məsələlərinin tədrisində, nəşriyyatlarla kitabxanalar arasında əlaqələrin möhkəmləndirilməsində, kitabın oxucular və alıcılar arasında məqsədyönlü şəkildə yayılmasında, nəşriyyatların ali təhsilli kitabşünas, nəşriyyat işçisi və nəşir kadrları ilə təmin olunmasında bu şöbənin mühüm xidmətləri olmuşdur.

Təəssüf ki, 1980-ci illərin əvvəllərində bəzi sərəşəstəs məmurların ədalətsizliyi nəticəsində bu ixtisasa tələbə qəbulu üçün sifariş verilməmiş, təxminən 20 il uğurla fəaliyyət göstərən “Kitabşünaslıq və kitab ticarətinin təşkili” şöbəsi haqsızlığın və laqeydliyin qurbanına çevrilərək bağlanmışdır.

Nəhayət, 1991/1992-ci tədris ilində Azərbaycan Respublikası Nazirlər Soveti ölkəmizdə kitabşünas, nəşriyyat işi və redaktətmə üzrə yüksək ixtisaslı kadrların hazırlanmasına böyük zərurət yarandığına görə yenidən “Kitabşünaslıq və kitab ticarətinin təşkili” şöbəsinin yaradılması haqqında qərar qəbul etmişdi. Bu qərarla əlaqədar olaraq 1991/1992-ci tədris ilində bu ixtisas üzrə tələbə qəbuluna başlanılmışdır. Kifayət qədər dərs yükü yarandığına görə (təxminən 4 min saatdan çox) BDU-nun Kitabxanaçılıq-informasiya fakültəsində 1992/1993-cü tədris ilindən “Kitabşünaslıq və kitab ticarətinin təşkili kafedrası” fəaliyyətə başlamışdır.

Azərbaycan Respublikasının müstəqiliyi və informasiya cəmiyyəti şəraitində nəşriyyat işində müasir informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının tətbiqinin daha geniş imkanları nəzərə alınaraq BDU-nun Böyük Elmi Şurasının qərarına əsasən “Kitabşünaslıq və kitab ticarətinin təşkili” kafedrası 1997/1998-ci tədris ilindən “Kitabşünaslıq və nəşriyyat işi kafedrası” adlandırılmış, bakalavriatura və magistratura səviyyələrində “Nəşriyyat işi və redaktətmə” ixtisası üzrə kadr hazırlığına başlanılmışdır.

Lakin bəzi məmurların səhlənkarlığı üzündən Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 12 yanvar 2009-cu il tarixli “Ali təhsilin bakalavriat səviyyəsi ixtisaslarının (proqramlarının) Təsnifatı”nın təsdiq edilməsi haqqında Qərarında bu ixtisas “050205 – Kitabşünaslıq” kimi təsdiq edilmişdir.

Bundan başqa, Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 14 iyun 2011-ci il tarixli 95 nömrəli qərarı ilə təsdiq edilmiş “Ali təhsilin magistratura səviyyəsi üzrə ixtisasların (ixtisaslaşmaların) Təsnifatı”nda həmin ixtisas “060205 – Kitabşünaslıq” adlandırılmış, bu ixtisas üzrə isə 8 ixtisaslaşma (“Nəşriyyat işi və redaktətmə”, “Nəşr işinin metodologiyası”, “Nəşriyyatda bədii və texniki tərtibat işi”, “Redaktə işinin metodologiyası”, “Kitabın çapının texnologiyası”, “Kitabın elmi və bədii redaktəsi”, “Kitabın

texniki tərtibatı”, “Dünya və Azərbaycan kitabşünaslığı”) öz əksini tapmışdır.

Yeri gəlmişkən onu da qeyd edək ki, Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyi 2012-ci ildə 060205 – “Nəşriyyat işi və redaktətmə” ixtisası üzrə magistratura səviyyəsinin, 2013-cü ildə isə 050205 – “Kitabşünaslıq” ixtisası üzrə bakalavriat səviyyəsinin təhsil proqramını – Ali Təhsil Pilləsinin Dövlət Standartını təsdiq etmişdir.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Ali Attestasiya Komissiyası Rəyasət Heyətinin 13 aprel 2012-ci il tarixli (protokol №06-R) qərarı ilə təsdiq edilmiş və Rəyasət Heyətinin 30 oktyabr 2015-ci il tarixli (protokol № 13-R) qərarı ilə əlavələr edilmiş “Azərbaycan Respublikasında elmi və elmi-pedaqoji işçilərə elmi dərəcələrin verilməsi üzrə ixtisasların nomenklaturası”nın “Texnika elmləri” bölməsində 3356.01 indeksi “Kitabxanaşünaslıq, bibliografiyaşünaslıq və kitabşünaslıq” adlanır. Göründüyü kimi, burada da “Kitabşünaslıq” ayrıca ixtisas kimi göstərilmişdir.

Hazırda BDU-nun Kitabşünaslıq və nəşriyyat işi kafedrasında tədris təşkili və elmi-tədqiqat işlərinin aparılması ilə 9 nəfərlik elmi-pedaqoji kollektiv məşğul olur. Onlardan 1 nəfəri elmlər doktoru, professor, qalan 7 nəfəri fəlsəfə doktoru, dosentdir. Kafedrada kifayət qədər dərs yükünün olması onun inkişafını şərtləndirən əsas amillərdən biridir.

Kitabşünaslıq və nəşriyyat işi kafedrası gənc mütəxəssislərin hazırlığı istiqamətində uğurla fəaliyyət göstərir. Son zamanlar kafedra üzrə 4 nəfər fəlsəfə doktoru elmi dərəcəsi almışdır, 1 nəfər doktorant isə dissertasiya işini başa vurmaq ərəfəsindədir. Hazırda kitab nəşri, redaktə işi üzrə 5 nəfər elmlər doktoru elmi dərəcəsi almaq üçün tədqiqat işi aparır və onlardan 4 nəfərin işi müdafiə ərəfəsindədir.

Kafedra əməkdaşlarının elmi araşdırmalarının nəticələri müntəzəm olaraq keçirilən elmi-nəzəri seminarlarda tanınmış mütəxəssislərin iştirakı ilə geniş müzakirə olunur, həmçinin elmi nəşrlərdə vaxtaşırı işıq üzü görür.

Hazırda Kitabşünaslıq və nəşriyyat işi kafedrası üzrə bakalavriatura səviyyəsində 91 nəfər, magistratura səviyyəsində isə 4 nəfər tələbə təhsil alır.

“Kitabşünaslıq” ixtisasının hazırkı dövrün tələbatına uyğun şəkildə yeniləşməsində Avropa ali məktəblərinin, eləcə də MDB ölkələrindəki ali təhsil ocaqlarının, xüsusilə İvan Fyodorov adına Moskva Dövlət Mətbuat Universitetinin təcrübəsindən geniş istifadə edilmişdir.

Qeyd edək ki, Sovet hakimiyyəti dövründə kitabşünaslıq-nəşriyyat işi üzrə 800 nəfərdən çox yüksək ixtisaslı kadr hazırlanmışdır. Müstəqillik illərində Kitabşünaslıq və nəşriyyat işi kafedrasının kadr hazırlığı sahəsindəki fəaliyyəti həm kəmiyyət, həm də keyfiyyət cəhətdən yaxşılaşmış, bakalav-

riatura və magistratura təhsil pillələri üzrə kitabşünaslıq və nəşriyyat işi sahəsində 500-dən çox kadr hazırlanmışdır.

Bu kadrların hazırlanmasında Kitabşünaslıq və nəşriyyat işi kafedrasının professor-müəllim heyəti və universal ixtisasların cəmləşdiyi Bakı Dövlət Universitetinin yüksək maddi-texniki bazası çox mühüm rol oynayır. Bunu bütövlükdə Azərbaycanda kitabçılıq işi, kitab nəşri, nəşriyyat işi və redaktətmə sahəsinin inkişafına dövlət qayğısı və diqqətin əyani təzahürü kimi dəyərləndirmək olar.

Hazırda Kitabşünaslıq və nəşriyyat işi kafedrası təhsilin bakalavriatura səviyyəsində "Kitabşünaslıq" istiqaməti üzrə, magistratura səviyyəsində isə "Nəşriyyat işi və redaktətmə" ixtisaslaşması üzrə ali təhsilli kadrlar hazırlayır. Bu kafedranın məzunları respublikamızın dövlət və qeyri-dövlət nəşriyyat-poliqrafiya müəssisələrində, kitab yayımı və kitab ticarəti müəssisələrində, kütləvi informasiya vasitələrində, o cümlədən qəzet, jurnal, radio, televiziya və internet şəbəkələrində, onlayn mediada səmərəli fəaliyyət göstərirlər. Onlar ölkəmizdə kitab nəşrinin, kitabın təbliğinin və yayımının, müxtəlif nəşrlərin redaktəsinin, ümumiyyətlə, kitab mədəniyyətinin formalaşmasına və inkişafına müasir dövrün tələblərinə uyğun şəkildə mühüm töhfələr verir, doğma universitetin şöhrətini həmişə uca tuturlar. Bir çoxunun elmlər namizədi (fəlsəfə doktoru) və ya elmlər doktoru elmi dərəcəsi almış həmin mütəxəssislərin əksəriyyəti hazırda nəşriyyat-poliqrafiya sahəsində çalışır, milli kitab mədəniyyətinin inkişafında xüsusi rol oynayır.

Təkcə belə bir faktı qeyd etmək kifayətdir ki, kitabşünaslıq və nəşriyyat işi ixtisası üzrə bakalavriat və magistratura səviyyələri üçün bütün fənlərdən dünya təcrübəsi nəzərə alınmaqla proqramlar hazırlanıb çap edilmiş, çoxsaylı dərslik, dərs vəsaitləri və monoqrafiyalar buraxılmışdır. Tədris, metodiki və elmi işə kömək məqsədilə kafedranın professor-müəllim heyətinin köməyi ilə "Kitabşünaslıq və nəşriyyat işi" adlı elmi-nəzəri və təcrübi jurnal çap edilir. Bu jurnal Azərbaycan Respublikası Prezidentinin yanında Ali Attestasiya Komissiyasının elmi nəşrlər siyahısına daxil edilmişdir. Bundan başqa, bu yaxınlarda kafedrada "Kitabşünaslıq və redaktor sənəti" adlı ikinci bir elmi-nəzəri və təcrübi-metodik jurnal da fəaliyyətə başlamışdır ki, onun da elmi nəşrlər arasında sanballı yer tutacağını əminliklə söyləmək olar.

Kitabşünaslıq və nəşriyyat işi kafedrasının bakalavriatura və magistratura səviyyələrində dünyada və Azərbaycanda kitabın və kitabşünaslığın tarixi, nəzəriyyəsi, metodik məsələləri, kitabın tipologiyası, kitab nəşri, redaktə problemləri, nəşriyyat işinin təşkili və idarə olunması, müəllif hüququ, elektron nəşrlər və elektron nəşriyyatlar, kitab ticarəti, kitab yayımı, müxtəlif növlü ədəbiyyatın redaktəsi, tərcümə ədəbiyyatının nəşri, kitabın reklamı, təbliği və yayılması və s. kimi mühüm problemlər üzrə fənlər tədris

olunur və ardıcıl elmi tədqiqatlar aparılır. Kafedranın professor-müəllim heyəti tədris işini yüksək səviyyədə həyata keçirməklə yanaşı, kitabşünaslığın, kitab tarixinin, nəşriyyat işinin, redaktətmənin aktual problemləri üzrə monoqrafiyalar, dərsliklər, dərs vəsaitləri, elmi məqalələr və s. yazaraq xarici və Azərbaycan elmi jurnallarında nəşr etdirirlər. Kafedra müasir tələblərə cavab verən tədris-metodik vəsaitlərin və proqramların hazırlanması və nəşri istiqamətində qazandığı nailiyyətləri yenə də davam etdirməkdədir.

Kafedra əməkdaşlarından 3 nəfəri – professor Bayram Allahverdiyev, dosent Knyaz Aslan və dosent Rasim Süleymanov "Azərbaycan Respublikasının Qabaqcıl təhsil işçisi" adına layiq görülmüş, eləcə də müəllimlərin əksəriyyəti dəfələrlə Təhsil Nazirliyinin, Respublika Azad Həmkarlar Komitəsinin, BDU-nun Fəxri Fərmanları ilə təltif edilmişlər.

Daha vacib bir məqamı da vurğulamaq istəyirik. Bakalavriatura və magistratura səviyyələrində təhsil alan tələbələr bu ixtisas üzrə bir sıra spesifik kompetensiyalara yiyələnirlər ki, onlar heç bir ali məktəbdə, heç bir ixtisada bu elmi səviyyədə tədris edilmir. Belə ki, tələbələr ixtisasa uyğun informasiya mənbələrinin yaradılması, bu prosesdə informasiya texnologiyalarından istifadə vərdişlərinə; qlobal kompüter şəbəkələrində informasiya ilə işləmək bacarığına; dünyada və Azərbaycanda nəşriyyat-poliqrafiya mədəniyyətinin yaranması və inkişafı, müasir quruluşu haqqında biliyə; müasir kitabşünaslıq nəzəriyyəsinin prinsiplərinə; nəşriyyat-poliqrafiya müəssisələrinin mahiyyəti, mənşəyi, sistemi, inkişafı, onların informasiya resurslarının təsnifatı, nəşriyyat-poliqrafiya müəssisələrinin idarə edilməsi və ona rəhbərliyin forma və metodlarına; nəşriyyat fəaliyyətinin təşkili və idarə olunması; kitabın və digər nəşrlərin bədii və texniki tərtibatı haqqında iş təcrübəsinə dərinlən bələd olurlar.

Eyni zamanda bu ixtisası seçən tələbə redaktə işinin tarixi təcrübəsini və ənənələrini, kitab nəşri işinin inkişaf konsepsiyasını və əsas təmayüllərini, mətn üzərində redaktə işinin əsas xüsusiyyətlərini və redaktənin ümumi metodik prinsiplərini, redaktor əməliyyatlarının elmi prinsipləri və formalarını, redaktor düzəlişlərinin növlərini və xüsusiyyətlərini, əlyazmasında fakt materialının dəqiqləşdirilməsi prinsiplərini, əlyazmanın kompozisiyası üzərində redaktə işi prinsipləri və nöqsanların aradan qaldırılması yollarını, mətnin dil və üslubu üzərində redaktə işinin elmi prinsiplərini, kitab aparatı üzərində redaktor işinin xüsusiyyətlərini, elmi, elmi-kütləvi, istehsalat-təcrübi, kütləvi siyasi, rəsmi, tədris, ədəbi-bədii, folklor, soraq-məlumat, dövrü mətbuat, reklam nəşrləri üzərində redaktor işinin xüsusiyyətlərini və s. dərindən mənimsəməklə kitabları nəşrə hazırlamaq, redaktə etmək, onlar üzərində işləmək vərdişlərinə yiyələnir.

Bunları mənimsəməyə imkan verən amillərdən biri də abituriyentlərin bu ixtisasa yiyələnməyə maraqları ilə əlaqədardır. Belə ki, Azərbaycan Res-

publikasının Dövlət İmtahan Mərkəzinin (keçmiş Azərbaycan Respublikasının Tələbə Qəbulu üzrə Dövlət Komissiyasının (TQDK)) məlumatına əsasən, "Kitabşünaslıq" ixtisasını seçən abituriyentlər hər il ən azı 400-500 bal toplayaraq tələbə adına layiq görülürlər.

Beynəlxalq təcrübənin öyrənilməsi təsdiqləyir ki, nəşriyyat işçisi, nəşriyyat işi üzrə redaktorlar, nəşir, kitab reklamı və yayımı üzrə menecerlər, kitab biznesi, nəşriyyat marketinqi və meneceri və s. ixtisasları üzrə mütəxəssis kadrlar müxtəlif ölkələrin nüfuzlu universitetlərində hazırlanır. Məsələn, Avropa məkanında Almanyanın bir neçə məşhur universitetində, o cümlədən Frankfurt Maynda, Leypsiqdə, Slovakiyada, Polşada, MDB miqyasında Rusiyanın 30-dan çox ali məktəbində, Ukraynada, Belorusiyada və başqa ölkələrdə bir sıra universitetlərdə kitab nəşri ilə əlaqədar olan fakültələr və kafedralar fəaliyyət göstərir. Hətta bir sıra ölkələrdə, o cümlədən Rusiyada kitabı öyrənən elmi-tədqiqat institutları da vardır.

Bütün bunlara görə Kitabşünaslıq və Nəşriyyat işi kafedrasının fəaliyyətinin daha da genişləndirilməsi və inkişafı üçün müasir tələblər baxımından dövlət qayğısı tələb olunur.

Bu baxımdan zəngin kitab mədəniyyətinin özəyini təşkil edən "Kitabşünaslıq" ("Nəşriyyat işi və redaktətmə") ixtisasının respublikamızda daha da inkişaf etdirilməsi və gücləndirilməsi üçün bir sıra təkliflər irəli sürmək istəyirik:

– "Kitabşünaslıq" ("Nəşriyyat işi və redaktətmə") ixtisasının beynəlxalq səviyyəyə yüksəldilməsi üçün dövlət miqyasında məqsədyönlü tədbirlər planı müəyyənləşdirilib həyata keçirilməlidir;

– Hazırda ölkəmizdə qeydiyyatdan keçmiş təxminən 1000-ə yaxın nəşriyyat-poliqrafiya müəssisəsi, o cümlədən 500-ə qədər dövlət və qeyri-dövlət (özəl) nəşriyyatı, 500-dən çox mətbəə və ya poliqrafiya müəssisəsi fəaliyyət göstərir. Bu nəşriyyat-poliqrafiya müəssisələrinin çoxsaylı elmi, ədəbi, bədii, texniki ixtisas redaktorlarına çox böyük zərurət yaranmışdır. İri nəşriyyatlar istisna olmaqla əgər hər bir kiçik müəssisədə ən azı 10-15 mütəxəssis kadra ehtiyac olduğunu nəzərə alsaq, onda 10-15 min kadrların yetişdirilib hazırlanması üçün illərlə fəaliyyət göstərmək lazım gəlir. Bir cəhəti də qeyd etmək lazımdır ki, təlimata uyğun olaraq nəşriyyatların hər bir redaksiyasında 8-10 nəfər nəşriyyat işçisi və redaktor işləməli, onlar müxtəlif elm sahələrinə dair əsərləri müəllif əlyazmasından çap mərhələsinə qədər olan spesifik və mürəkkəb prosesin həyata keçirilməsində səmərəli fəaliyyət göstərməlidir. Xatırladıq ki, hətta sovet dövründə bu iş çox ciddi şəkildə həyata keçirilirdi.

– 1925-ci ildən olduqca səmərəli fəaliyyət göstərmiş Azərbaycan Dövlət Kitab Palatası 1987-ci ildə qeyri-müəyyən səbəblər üzündən ləğv olunduğuna görə 30 ilə yaxındır ki, ölkəmizdə mətbuat və kitab çapı

statistikası aparılmır. Burada xüsusi vurğulamağı lazım bilir ki, kitab mədəniyyəti ölkənin ümumi mədəniyyət səviyyəsinin göstəricilərindən bəlkə də birincisidir. Sovet İttifaqı dağılandıqdan sonra yaranmış bütün müstəqil respublikaların hər birində Dövlət Kitab Palatası müstəqil qurum kimi fəaliyyət göstərməkdədir. Xatırlatmağı vacib hesab edirik ki, bu dövlət əhəmiyyətli işi vaxtilə əsasən BDU-nu bitirən kitabşünas məzunlar həyata keçirirdilər. Onlar uzun illər ərzində "Kitab salnaməsi", "Mətbuat salnaməsi", "Birillik Azərbaycan kitabı" və s. kimi sanballı bibliografik nəşrlər hazırlayaraq çap etdirir, beləliklə, Azərbaycan kitabının salnaməsini yaradırdılar. Bu yaxınlarda Mədəniyyət Nazirliyindən verilən məlumata görə, artıq Azərbaycan Dövlət Kitab Palatasının yenidən yaradılması üzrə işlər tamamlanmaq üzrədir. Bu müəssisə fəaliyyətə başlayarkən çoxsaylı kitabşünas və nəşriyyat işçisi ixtisasına yiyələnmiş mütəxəssislərə ciddi zərurət yaranacaqdır ki, bu mütəxəssislər də ilk növbədə məhz BDU-da hazırlanır.

– Bakı Dövlət Universitetinin maddi-texniki bazasının və kadr potensialının yüksək səviyyəsi gələcəkdə istər bakalavriatura, istərsə də magistratura səviyyələrində "Nəşriyyat-poliqrafiya işçisi", "Kitab reklamı və yayımı üzrə menecer", "Kitab biznesi", "Nəşriyyat marketinqi və meneceri", "Nəşir" və s. kimi bir sıra ixtisas sahələri üzrə tələbə qəbuluna və qəbul planının artırılmasının vaxtı çoxdan çatmışdır;

– Kafedranın bakalavriatura və magistratura pillələri üzrə illik dərslər yükündə nəşriyyat-poliqrafiya və redaktətmə məsələləri ilə əlaqədar olan fənlərin sayı üstünlük təşkil etdiyinə görə gələcəkdə onun adının dəyişdirilərək əvvəlki kimi "Nəşriyyat işi və redaktətmə kafedrası", yaxud "Nəşriyyat işinin menecmenti kafedrası" adlandırılması daha məqsədəuyğun olar. Bununla yanaşı, hazırda magistratura səviyyəsində olduğu kimi, bakalavriaturada da məzunlara "Nəşriyyat işi və redaktətmə" ixtisasının verilməsini məqsədəuyğun hesab edirik; Yeri gəlmişkən qeyd etməliyik ki, respublikamızda, o cümlədən BDU-da müxtəlif ixtisaslar üzrə magistratura səviyyəsinə tələbə qəbulunun miqdarı tələbatdan aşağı səviyyədədir (hər ixtisas üzrə cəmi 3-5 nəfər). Halbuki Avropa ali təhsil müəssisələrinin təcrübəsi göstərir ki, hər bir hər bir ixtisasda qruplar üzrə tələbələrin sayı 10-15 nəfərdən az olmamalıdır;

– Kitab mədəniyyətinin, o cümlədən kitab nəşrinin və yayımının ölkənin mədəni inkişaf səviyyəsinin mütləq göstəricilərindən biri olduğunu həmişə vurğulayan ümummilli lider Heydər Əliyev hələ 1970-ci illərdə kitab nəşri üzrə mütəxəssis kadrların Azərbaycandan kənardakı nüfuzlu ali təhsil ocaqlarında göndərilən tələbələrin siyahısına kitab nəşri üzrə ixtisasa yiyələnən tələbələrin adlarının salınması barədə göstəriş vermişdi. Ulu öndər eyni zamanda həmin gənclərin təhsilini nəzarətdə saxlamış, bunun

nəticəsində müvafiq sahədə ali təhsil alaraq respublikamıza qayıtmış bir çox kadrlar nəşriyyat-poliqrafiya müəssisələrində səmərəli fəaliyyət göstərməyə başlamışdılar. Hazırda onların arasında elmi dərəcəsi olan bir neçə mütəxəssis də vardır.

– Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin imzaladığı “Azərbaycan dilində latın qrafikası ilə kütləvi nəşrlərin həyata keçirilməsi haqqında”, “2005-2006-cı illərdə Azərbaycan dilində latın qrafikası ilə çapı nəzərdə tutulan əsərlərin siyahısının təsdiq edilməsi haqqında, 150 cildlik “Dünya ədəbiyyatı kitabxanası”, 100 cildlik “Dünya uşaq ədəbiyyatı kitabxanası”, 100 cildlik “Azərbaycan ədəbiyyatı kitabxanası” seriyasının nəşri haqqında, “Azərbaycan Milli Ensiklopediyasının nəşri haqqında” sərəncamları dövlət başçısının kitab nəşri işinə göstərdiyi diqqət və qayğının əyani təzahürüdür. Göründüyü kimi, bu nəşrlərin yüksək səviyyədə hazırlanıb oxuculara çatdırılması çoxsaylı nəşriyyat işçiləri və redaktorlar tələb edir ki, həmin mütəxəssis kadrlar da məhz BDU-da hazırlanır. Göründüyü kimi, bu sahə üzrə hazırlanan kadrların çox böyük əmək bazarı mövcuddur.

Bütün bu xüsusiyyətləri nəzərə alaraq, yaşı minillərlə ölçülən və zəngin ənənələri olan dünya və Azərbaycan kitab mədəniyyətinin öyrənilməsində, nəşriyyat-poliqrafiya fəaliyyətinin inkişafında, nəşrlərin əlyazma mərhələsindən çap mərhələsinədək olan bütün proseslərin mənimsənilməsində, çoxsaylı nəşriyyatların və mətbəələrin kitab mütəxəssisləri, nəşriyyat işçiləri (redaktorlar, korrektorlar, tərtibçilər və s.) ilə təmin edilməsində özünəməxsus rolunu oynayan “Kitabşünaslıq” (“Nəşriyyat işi və redaktətmə”) ixtisasının qorunub saxlanması və inkişaf etdirilməsi üçün dövlət qayğısına ciddi ehtiyac yaranmışdır. Ölkədə müxtəlif sahələr üzrə aparılan islahatlar bizə əminliklə bunu deməyə əsas verir ki, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev kitab mədəniyyəti üzrə kadrların hazırlanmasına bundan sonra da qayğı və diqqətini əsirgəməyəcəkdir.

(Məqalənin ixtisar olunmuş variantı Azərbaycan Respublikası Prezidentinin İşlər İdarəsinin gündəlik ictimai-siyasi və sosial iqtisadi “Respublika” qəzetinin 17 dekabr 2016-cı il tarixli 280-ci №-sində “Ali təhsil: problemlər, vəzifələr” rubrikasında “Kitab nəşrinə diqqət və qayğı” adı ilə dərc olunmuşdur

<http://www.respublica-news.az/images/pdf/2016.12.17.pdf>

Bayram Allahverdiyev, Knyaz Aslan

**In Azerbaijan there is a serious need
training in the field of publishing**

Summary

The article generalizes the history of origin and development of a specialty in bibliography, publishing and editing in Azerbaijan. At the same time, the properties of disciplines in this field are studied in the Department of Bibliology (Book Studies) and Publishing at the Baku State University.

The article emphasizes the need to create serious state care for preserving and developing the qualifications of “Bibliology” (“Book Science”, “Publishing and Editing”). Specific recommendations were made.

Key words: *bibliology, publishing, publishing, editing, specialty, higher education.*

Байрам Аллахвердиев, Князь Аслан

**В Азербайджане существует серьезная потребность
по подготовки кадров в области издательской деятельности**

Резюме

В статье обобщается история возникновения и развития специальности по книговедению, издательское дело и редактирование в Азербайджане. В то же время исследуются свойства дисциплин в этой области в кафедре Книговедение и издательское дело Бакинского Государственного Университета.

В статье подчеркнута необходимость создания серьезной государственной заботе для сохранения и развития квалификации “Книговедение”, “Издательское дело и редактирование”. Были даны конкретные рекомендации.

Ключевые слова: *книговедение, издательство, издательское дело, редактирование, специализация, высшее образование.*